

Mateja FILIPIČ
Davorin GAZVODA

Urejanje prostora valobranov ob slovenski obali

Obstoječi valobrani ob slovenski obali sicer opravljajo svojo osnovno funkcijo zaščite pristanišč, marin in drugih objektov, vendar pa marsikje niso urejeni ali celo niso primerni za druge rabe. Valobrani kot izrazite linearne prostorske strukture omogočajo dober stik z morjem in daljšajo slovensko obalno črto, zato so, če morje ni preveč onesnaženo in ne ovira pomorskega prometa, privlačni zlasti za turistično izrabo. V prispevku so obravnavani vsi večji valobrani ob slovenski obali, podan je njihov pregled in analiza ter ocena primernosti za druge mogoče rabe. Opisu problematike urejanja valobranov sledi izbor konkretnih primerov dveh obstoječih in enega načrtovanega

valobrana, za katere so predstavljeni krajinskoureditveni predlogi. Prispevek je zamišljen kot izhodišče v razmišljanju o problematiki urejanja slovenske obale s poudarkom na valobranih in njihovem kakovostnejšem urejanju, zlasti za športno-rekreacijsko in turistično rabo.

Ključne besede: slovenska obala, valobrani, krajinsko oblikovanje, športno-rekreacijska raba, turizem

1 Uvod

Z osamosvojitvijo Slovenije so se razvojni vidiki obalnega prostora popolnoma spremenili. Nekdaj manj pomemben del vzhodne jadranske obale, je za novo državo naenkrat pomenil ne samo pomemben del zahodne meje, ampak tudi pomemben razvojni potencial za slovensko gospodarstvo. Urbanizacija obale in njeno izkoriščanje sta nujno vodila v vse večje pritiske na biotsko pestre segmente obalne črte in na kulturno pomembne urbane predele. Pri tem se je ponovno poudarilo vprašanje dolžine slovenske obale, predvsem pa njene učinkovite in usklajene rabe. Ta najprej izhaja iz izkoriščanja morja in na vodo vezanih dejavnosti, obenem pa se v ta prostor umeščajo tudi ostale, predvsem športno-rekreacijske in turistične dejavnosti, ki za razvoj potrebujejo dovolj kakovostnega prostora. Privlačnost obale za razvoj se tako kaže tudi v mnogih predlogih o širitvi oziroma pridobivanju novih priobalnih površin – daljšanju obalne črte. Glede na koncentracijo in raznolikost aktivnosti na slovenski obali tovrstne ideje niso neutemeljene, predlagane prostorske rešitve pa so v marsikaterem pogledu sporne in niso ustrezne, s krajinskega vidika pa so prostorsko neskladne in za slovensko obalo pretirane. Medijsko odmevni projekti svojo velikopoteznost utemeljujejo z ustvarjanjem novih delovnih mest, s privabljanjem obiskovalcev, turistov, z vlaganjem svežega kapitala v slovensko obalo. Največkrat se, zlasti v laični javnosti, prikazujejo mogoči načini podaljševanja obalne črte in gradnja umetnega otoka, za katerega gradnjo bi se uporabil izkopen material, pridobljen pri gradnji nove obalne ceste. Čeprav so na prvi pogled tovrstni projekti izvedljivi, pa velja poudariti, da največkrat ne sledijo specifičnosti

slovenske obale ter s svojimi strukturnimi in oblikovnimi značilnostmi motijo značaj prostora.

Pridobivanje novih obalnih površin z umetnimi otoki, polotoki in večjimi nasutji pripelje do še ene težave: z zasipanjem morja se namreč zmanjšuje tudi njegova površina. Če na eni strani pridobimo »kopno«, na drugi strani izgubimo del teritorialnega morja – vodne površine. Obenem pa vsak gradbeni poseg pomeni neugodno spremembo v občutljivem morskem ekosistemu. Zato je za umeščanje dodatnih rab, prerazporeditev dejavnosti in oblikovanje uporabniku in okolju prijaznejših prostorov najprej nujno treba preveriti že obstoječe možnosti v smislu revitalizacije obstoječih neizkoriščenih delov obale. Že hiter pregled stanja slovenske obale in novih prostorsko-ureditvenih načrtov, kakor tudi projektov v gradnji, opozarja na dva pomembna segmenta obale, ki bosta ob ustrezni preureditvi pomenila pomemben razvojni potencial. To sta obalni pas med Kopro in Izolo, ki se sprosti z odprtjem nove obalne ceste, pomaknjene bolj v zaledje, in obstoječe površine valobranov, ki bodo podrobneje problematizirane v nadaljevanju tega prispevka.

2 Valobrani na slovenski obali

Izraz valobran zajema različne (grajene, nasute, plavajoče) strukture na vodi in v njej, katerih osnovni namen je zmanjševanje vplivov vode, predvsem morja na kopno. Specifično

obliko in dimenzije valobranov v osnovi opredeljuje njihova funkcija (površine valobranov so načeloma relativno ozke in dolge), vendar bi bilo kljub temu mogoče s primerno krajinsko ureditvijo in z novimi programi zdajšnje neizkoriščene prostore preoblikovati in urediti za rabe, ki jih zdaj na valobranih ni mogoče najti. Čeprav so valobrani primarno tehnični objekti, namenjeni varovanju obale, niso zaznani kot tujki v prostoru oziroma za opazovalca ne pomenijo motečih struktur v krajini. V prostoru obstajajo že stoletja in so eden od pomembnih integralnih elementov obale. Valobrani, zgrajeni iz skal ali obdani s skalometom, tako predstavljajo del značilne vedute slovenske obale. Njihova osnovna funkcija, zaščita obale in zlasti plovil, zasidranih v pristaniščih, kanalih in marinah, ni sporna in ni predmet tega prispevka, ki se osredotoča na možnosti izrabe površin valobranov in njihovega stika z vodo za ostale dejavnosti (ne za pomorski promet). Rednejše oziroma pogostejše obstoječe dodatne dejavnosti – na slovenski obali je to v večini primerov sprehajanje – potekajo samo na nekaterih valobranih, velikokrat pa so časovno omejene (občasne, kratkotrajne, sezonskega značaja). To sicer kaže na interes za valobrane predvsem s strani lokalnih obiskovalcev, pri čemer pa jim niso omogočene ali ponujene nobene dodatne aktivnosti. Valobrani v resnici niso vključeni v dejavnosti na bližnji obali. To v večini primerov ni posledica tehničnega značaja objektov (in njihove morebitne nepriljubljenosti), ampak drugih vidikov. V veliko primerih je problematična že dostopnost. Omejen dostop predstavljajo tako arhitektonske ovire, pregrade in tudi gneča avtomobilov na parkiriščih (mirujoči promet velikokrat zaseda najboljše lokacije na obali). Nezanimivost in odpor do uporabe nekega objekta lahko povzroči tudi njegova slaba vzdrževanost. Veliko valobranov ob slovenski obali kazijo dotrajani materiali, predvsem tlak, pa tudi neprimerno in neugledno stanje ostale urbane in parkovne opreme. Bolje rečeno, pogosto na tovrstnih objektih sploh ni nobene opreme in zasaditve. Večina obstoječih valobranov nima pogojev za dodatne dejavnosti, ki bi lahko pritegnile več obiskovalcev, kar pa ne pomeni, da se stanja z ustrežno programsko in prostorsko preureditvijo ne bi dala izboljšati.

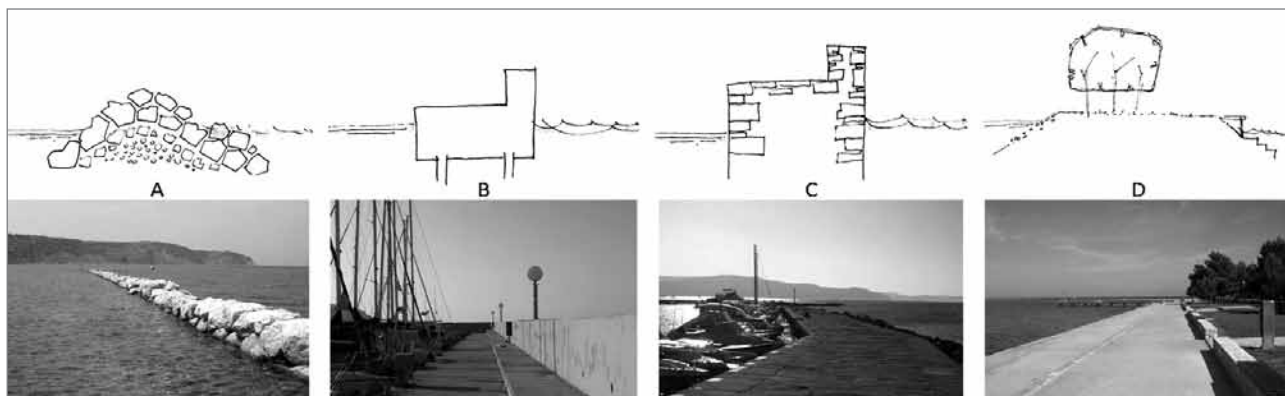
Valobrani bi lahko s smiselno obnovo in preureditvijo zaživel, delovali in se uporabljali kot fizične in funkcionalne razširitve priobalnih površin ter bili aktivni in obiskani v večjem delu leta. Poleg tega bi bili urejeni valobrani vizualno privlačnejši, z ustreznimi posegi bi bilo mogoče ustvariti enotnejšo podobo valobranov vzdolž slovenske obale, hkrati pa ohranjati individualnost in specifičnost posameznega objekta. Urejeni in preoblikovani valobrani bi bili tako prepoznavna sestavina vedut slovenskega obmorskega prostora.

3 Pregled obstoječih valobranov na slovenski obali^[1]

Različni avtorji opredeljujejo različne tipe objektov za zaščito obale. Za slovensko obalo bi bilo treba kategorije za razvrstitev valobranov opredeliti nekoliko drugače oziroma jih natančneje definirati. Valobrane na obravnavanem območju je mogoče razvrstiti v štiri kategorije (lahko se pojavljajo tudi v različnih kombinacijah oziroma po več tipov hkrati na določenih lokacijah):

- skalomet (oziroma skalno nasutje ali skalna zložba),
- betonski vertikalni valobran (kesoni, piloti),
- kamniti vertikalni valobran in
- večje nasutje nelinearnega značaja (ni tipični valobran, bolj podoben otoku oziroma polotoku).

Valobrani na slovenski obali so grajene strukture (ne plavajoče), v večini primerov jih na zunanji, izpostavljeni strani obdaja skalno nasutje. Kompakten vertikalni del je na notranji, zaščiteni strani običajno oblikovan kot pohodna površina, namenjen pa je tudi pristajanju in privezu plovil. Starejši valobrani (predvsem tisti v bližini starih mestnih jeder Kopra, Izole in Pirana) in tisti ob manjših mandračih^[2] so običajno iz lokalnega kamna, novejši imajo betonsko osnovo in tlakovane pohodne površine. Gledano v širšem merilu so ti objekti pri nas relativno majhni. Njihove velikosti segajo od takih, ki

Slika 1: Tipi valobranov pri nas: A – skalomet, B – betonski vertikalni valobran, C – kamniti vertikalni valobran, D – večje nasutje (foto in ilustracija: Mateja Filipič)

so dolgi nekaj deset in široki nekaj metrov ter so popolnoma mikrolokalne narave, do večjih, ki so predvsem ob marinah in niso izključno linearnih oblik (na primer otoček v marini Portorož). Dejavnosti in rabe, ki jih valobrani ščitijo, so marine, manjša lokalna pristanišča oziroma mandrač in kopališča. Načeloma so dostopni za javnost in se kot taki tudi uporabljajo. V večini primerov valobrani skozi vse leto funkcionirajo kot sprehajališča. Nahajajo se ob strnjениh urbanih središčih (stara mestna jedra), turističnih območjih (marine) ter tudi ob manjših kopališčih in mandračih zunaj strnjениh naselij (v bližini še naravno ohranjenih delov obale).

Predstavljene smernice in predlogi za preureditev valobranov na slovenski obali so bili podani na podlagi analiz in vrednote-

nja obstoječega stanja. Raziskava je zajela objekte na različnih lokacijah ob slovenski obali: Debeli rtič, Valdoltra, Sv. Katarina, marina Koper, mandrač Koper, Molet, mandrač Izola, marina Izola, Strunjan, Piran, Bernardin in marina Portorož.

Pregled valobranov je upošteval različne parametre, pri vsakem od 12 primerov so bili prikazani njegova **fizična pojavnost**, dimenzije, oblike, uporabljeni materiali in tip valobrana. Upoštevana je bila **umestitev** valobrana v krajino in pogledi oziroma vedute na mikrolokaciji (z obale na morje, z morja na obalo in lokalno na valobran). Posamezne lokacije so bile opredeljene tudi v nekoliko **širšem kontekstu** (značilnosti okolice valobrana, dostopi, zanimivosti in posebnosti v bližini). Vsak valobran ščiti določene **dejavnosti** (običajno večje ali manjše

Slika 2: Valobrani na dvanajstih lokacijah ob slovenski obali (od zgoraj navzdol): Debeli rtič, Valdoltra, Sv. Katarina, marina Koper, mandrač Koper, Molet, mandrač Izola, marina Izola, Strunjan, Piran, Bernardin in marina Portorož (foto: Mateja Filipič)

Slika 3: Valobrani so večinoma lahko dostopni (levo: dostop do kopališča na Debelem rtiču, desno: dostop na južni valobran Marine Portorož) (foto: Mateja Filipič).

pristanišče), posebej pa so bile opredeljene še dejavnosti, ki potekajo na njem in v neposredni bližini, oziroma ali se valobran (dodatno) **uporablja** in kako. Vsak objekt je bil ovrednoten še na podlagi nekaterih drugih, kompleksnejših kriterijev, ki ne temeljijo le na opisu posameznega objekta, ampak združujejo različne vidike prostorskega urejanja.

Glede na primarno funkcijo valobrana bi bila dva izmed osnovnih kriterijev njegova **tehnična** in **prometna ustreznost**. Va-

lobran mora s tega vidika imeti primerno lego in obliko, ne sme povzročati prevelikih motenj v poteku morskih tokov, obenem pa mora dovolj učinkovito opravljati svojo funkcijo zaščite pred valovi in vetrovi. Dovoljeval naj bi varno vplutje v pristanišče, manevriranje plovil v akvatoriju, omogočal dodatne priveze in podobno. Predvideva se, da obravnavani objekti ob slovenski obali ustrezajo osnovnim pogojem, zato ti kriteriji v nadaljevanju niso posebej razčlenjeni.

Slika 4: Objekti v bližini starih mestnih jeder običajno predstavljajo sestavne dele značilnih vedut (foto: Mateja Filipič).

Slika 5: Dodatna dejavnost, ki je mogoča vse leto na večini valobranov ob slovenski obali, je sprehajanje (foto: Mateja Filipič).

Slika 6: Dodatna opremljenost – sedišča, ležalne površine, luči, dostopi do vode, prostori za ribiško opremo. Kakovost in oblikovna vrednost uporabljene opreme v prispevku nista posebej poudarjena, čeprav gre v nekaterih primerih za uporabo neprimernih kosov parkovne in urbane opreme (foto: Mateja Filipič).

Slika 7: Zasaditev – travne površine (Portorož), grmovnice (Izola) in drevoredi (Strunjan) (foto: Mateja Filipič)

Slika 8: Vzdrževanost na mnogih objektih je zelo slaba in pomanjkljiva ter ni redna (foto: Mateja Filipič).

Za vse ostale (sekundarne) funkcije in rabe valobranov je zelo pomembna njihova **dostopnost** s kopnega (valobrani pri nas, katerih notranja stran ima naravo pomola s privezi, so v glavnem dostopni z morja). Vprašanje je, ali so površine valobrana dostopne zunanjim uporabnikom in kako, ali jih je mogoče in ali se jih sme uporabljati ter kakšni so fizični dostopi. Veliko

valobranov je lahko dostopnih, običajno se v tem pogledu navezujejo na obstoječe pešpote in kolesarske poti v okolici. Težava se pojavi v bližini starih mestnih jeder, kjer obalne površine ob vznožju valobrana zasedajo parkirišča (značilen primer je mandrač Izola). V režimu marin naj bi bili valobrani sicer javne površine, vendar je njihova dostopnost odvisna od primera do

Preglednica 1: Povzetek pregleda valobranov na slovenski obali

Lokacija in tip	Dostopnost	Obisk in dodatne dejavnosti	Kontekst – vpetost v prostor	Vzdrževanost	Dodatna opremljenost
Debeli rtič	lahek dostop	dobra obiskanost, intenzivne dejavnosti	dobra povezanost s širšim območjem	slabša	valobran je opremljen v skladu z dodatno rabo
Valdoltra	lahek dostop	kopališče, sprehajalci	kljub vizualni povezavi območje ne funkcionira kot celota	na določenih delih pomanjkljiva	ni zasaditve ali opreme
Sv. Katarina	lahek dostop	vodne in obvodne športne dejavnosti	vizualna vpetost, ni funkcionalne povezave	nasip ponekod ni stabilen, dostop do školjčičišča v slabem stanju	ni dodatne opremljenosti ali zasaditve, pomanjkljiva signalizacija
Marina Koper	dostop v praksi onemogočen	dodatnih dejavnosti ni, niti zunanjih obiskovalcev	ni nobene povezave	primerna	oprema marine (privezi, priključki za vodo in elektriko)
Mandrač Koper	območje lahko dostopno	ribiške barke, shranjevanje ribiške opreme, sprehajalci	bližina starega jedra, valobran je integriran v okoliški prostor	pomanjkljiva	luči, druge opreme ni, kot sedišče se uporablja zid
Molet	območje lahko dostopno po obalni pešpoti, od drugod težje	kopališče, sprehajalna pot	dobra povezava z obalno potjo	zelo slaba	nobene dodatne opremljenosti ne zasadišče
Mandrač Izola	dostop ovira gneča na parkirišču	ribiške barke, shranjevanje ribiške opreme, skalomet – formaviva	fizično povezan z obalno ureditvijo – ne funkcionira v kontekstu	slaba, neredna	nove luči, druge opreme ni, kot sedišče se uporablja zid
Marina Izola	normalen dostop, za uporabnike marine tudi z avtomobilom	dodatnih dejavnosti ni, sprehajališče	povezuje se predvsem z marino, zato lahko v širšem kontekstu deluje introvertirano	primerna	oprema marine (privezi, priključki za vodo in elektriko), luči, grmovna zasaditev
Strunjan	lahek dostop (peš, motorni promet)	plaža, gostinski objekti, intenzivna raba vse leto	del Krajinskega parka Strunjan, popolnoma integriran v okolje in tako tudi funkcionira	območje je redno vzdrževano	območje v celoti opremljeno in zasajeno (pinijevi drevoredi, grmovnice, travne površine)
Piran	normalni dostopi z obrobja mandrača	uporabljajo se kot del sprehajališča	sestavni del starega mestnega jedra – povezava jasna	pomanjkljiva	oprema primerna okolju; svetilnika – posebnost
Bernardin	normalen dostopen, vendar nekoliko odmaknjeno območje	zunanje terase bazena hotela, manjša ploščad s kipom, aktivne dodatne rabe ni (niti sprehajanja)	zaradi fizične odmaknjenosti ni mogoče govoriti o vpetosti v širši prostor	primerna	oprema primerna, zasaditev – pinije
Marina Portorož	dostopna samo skozi območje marine, dostopi slabo nakazani	kopališče, manjši gostinski lokal, ostale dodatne uporabe ni	vizualno skladna z okolico, vendar od nje funkcionalno popolnoma ločena	nevzdrževano, neurejeno območje	pinijevi drevoredi, južni valobran – velika travna površina, pinije, grmovnice, druge opreme ni oziroma je v zelo slabem stanju

primera (izolski je odprt za javnost, prav tako portoroški – pri slednjem dostop ni takoj razviden ali jasno označen, v koprski marini pa pravzaprav ni dostopen).

Dostopnost valobrana napelje na kriterij **vpetosti** valobrana v **okoljski prostor**, ki je lahko fizična (direktna navezava na sosednje površine, obstoj pregrad in podobno), vizualna ali funkcionalna (povezanost z ostalimi funkcijami in dejavnostmi v bližnji okolici). Povezava je lahko boljša ali slabša. Večina valobranov je vizualno primerno povezana z okoljskim prostorom (z bližnje obale jih neposredno vidimo, narejeni so iz materialov, skladnih z okolico, imajo primerno opremo in podobno), v veliko primerih pa sta funkcionalna in fizična povezava slabši. Valobrani v takih primerih ne delujejo v kontekstu s sosednjimi površinami ter so izključeni iz bližnjih dejavnosti in rab. Poleg tega lahko boljše povezanost preprečujejo fizične ovire (ograde, zidci, zapletena pot do prehodov na objekt, gneča avtomobilov na parkirišču).

Na kriterij dostopnosti in vpetosti objekta se neposredno navezuje tudi naslednji, in sicer **obisk in dodatne dejavnosti** valobrana: ali ljudje pridejo na valobran, ali se valobran uporablja še za kakšne druge dejavnosti in katere so te (poleg tega, da opravlja osnovno funkcijo – varovanje – in da so ob njem mogoči privezi). Večina objektov služi kot del sprehajalnih površin, ponekod so na/ob valobranih kopaljšča ali pa (od) tam potekajo druge sezonske športne dejavnosti (veslanje, jadranje ...). Izolski in koprski valobran imata tipičen ribiški značaj.

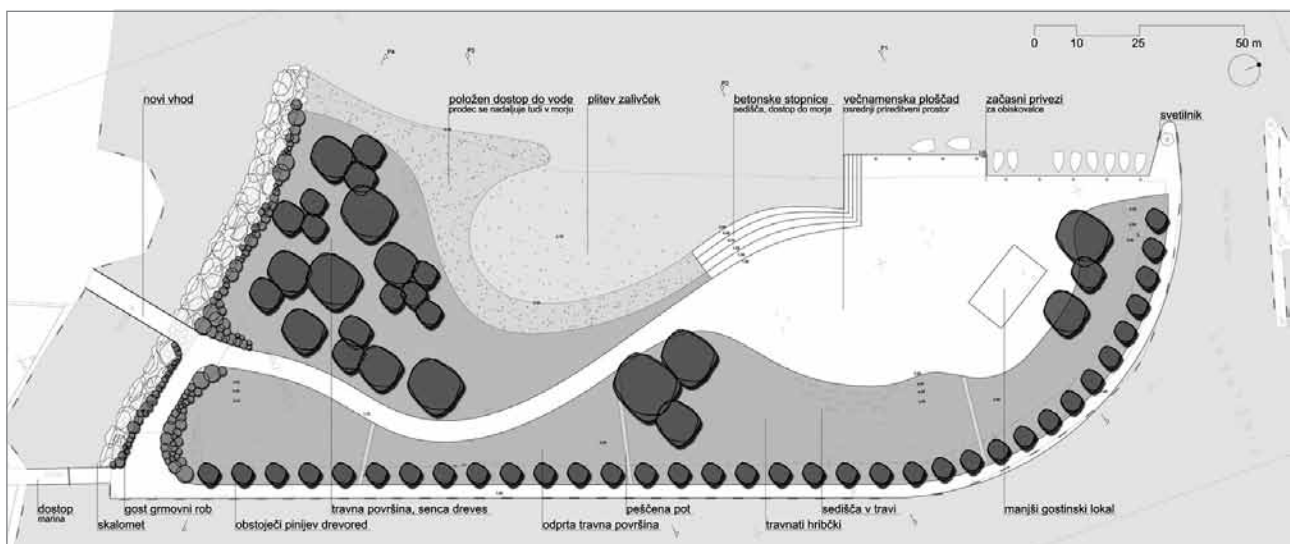
Obisk in dodatne dejavnosti so močno povezani z **dodatno opremljenostjo** valobranov, pri čemer je opremljenost obravnavana nekoliko širše: v smislu krajinske ureditve, ki pritegne potencialne obiskovalce oziroma uporabnike prostora in zajema obstoj urbane opreme (klopi, luči, smetnjaki in podobno)

ter njeno primernost in funkcionalnost kot tudi obstoj vegetacije, njeno ustrezno stanje in primernost. Slednji kriterij je nekoliko specifičen predvsem v okviru valobranov, ki se navezujejo na stara mestna jedra. V takih okoliščinah je valobran pogosto sestavni del značilne, lahko celo zaščitene, vedute na obmorsko mesto in bi bilo zakrivanje pogledov s previsoko zasaditvijo lahko sporno (podrobneje je ta kriterij obravnavan pri posameznih primerih). Tisti valobrani, ki dobro funkcionirajo, se intenzivno uporabljajo v večjem delu leta in so vpeti v okoljski prostor, so tudi primerno opremljeni (sedišča, razsvetljava, ležalne površine, dostopi do vode, prostori za shranjevanje ribiške opreme ...). Zasaditev na valobranih obstaja v treh primerih, in sicer kot pasovi grmovnic, drevoredi in travne površine.

V sklop urejenosti in opremljenosti valobranov spada tudi **vzdrževanost** posameznega objekta. Ta se po lokacijah razlikuje, vendar načeloma spet velja pravilo, da so valobrani, ki so intenzivneje obiskani, tudi bolje vzdrževani.

4 Smernice za preureditev izbranih valobranov na slovenski obali

Najpomembnejši kriteriji, po katerih so bili v raziskavi vrednoteni valobrani ob slovenski obali, so: dostopnost, obisk in dodatne dejavnosti, vpetost v prostor, vzdrževanost in ustrezna opremljenost. Na osnovi vrednotenja po teh kriterijih so obravnavani objekti razdeljeni v tri skupine, za katere so predlagane različne stopnje obravnave: 1. valobrani, v katere se ne posega; 2. valobrani, za katere so predvidene manjše preureditve, in 3. obstoječi valobrani, na katerih so predvideni večji posegi in tudi oblikovanje novih, načrtovanih valobranov.

Slika 9: Južni valobran marine v Portorožu, tloris predloga nove ureditve (ilustracija: Mateja Filipič)

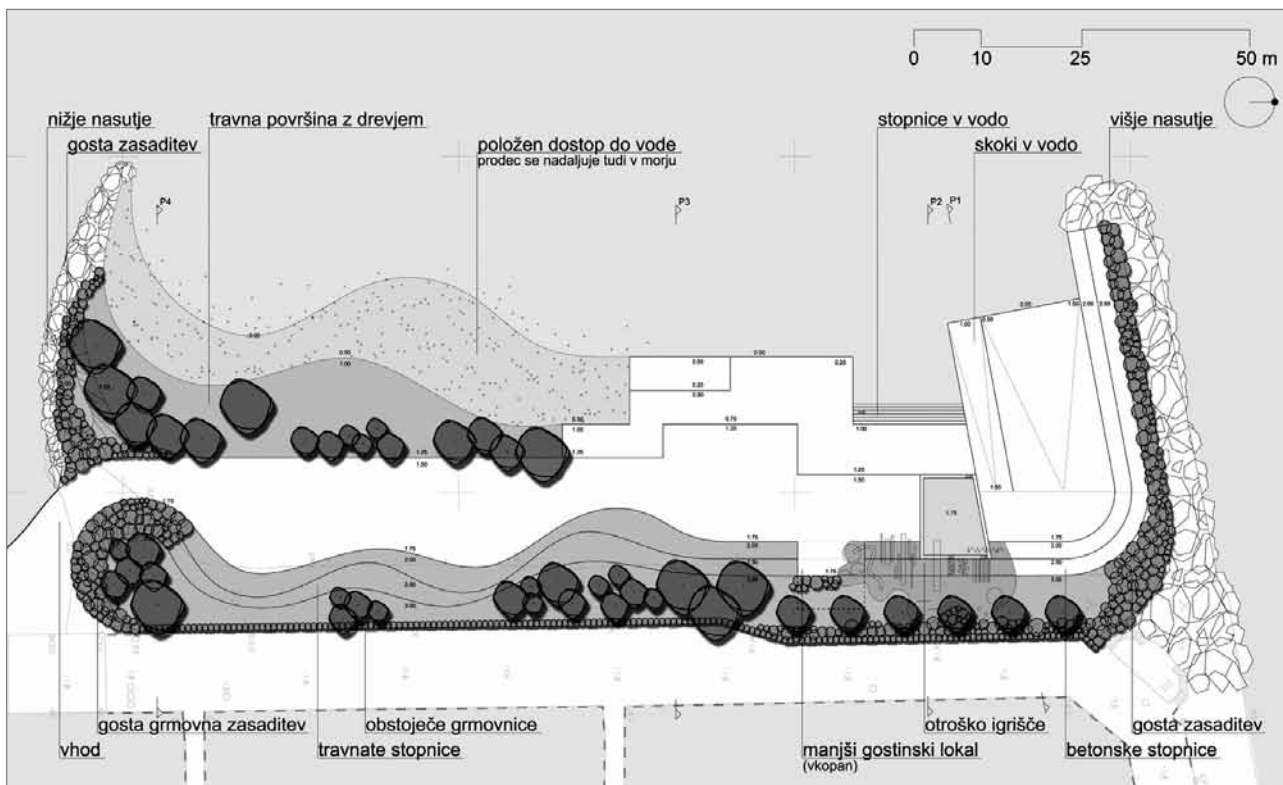
Slika 10: Predlog ureditve južnega valobrana marine v Portorožu; levo – pogled proti severu, desno – pogled na lokal in ploščad (ilustracija: Mateja Filipič)

Glede na zgornjo razdelitev v tri skupine se valobrani iz prve skupine ne spreminjajo. Objekti na Debelem rtiču, v Strunjanu ter v mandračih v Kopru in Piranu ustrezajo kriterijem večnamenskih priobalnih površin, so vpeti v prostor, intenzivno se uporabljajo vse leto ter razen boljšega in temeljitejšega vzdrževanja ne potrebujejo dodatnih posegov. Valobran marine v Kopru je sicer prav tako uvrščen v prvo skupino, vendar se vanj ne posega iz drugih razlogov (introvertiranost, nedostopnost in po drugi strani neposredna bližina urejenih priobalnih prostorov, ki so na voljo uporabnikom marine).

Druga skupina valobranov zajema tiste, ki bi se jim stanje izboljšalo že z manjšimi spremembami. Objekte na lokacijah Valdoltra, Sv. Katarina, Molet, mandrač Izola in Bernardin se

lahko uspešno prenove in dopolni s pomočjo minimalnih posegov, kot so nova zasaditev, namestitev sedež in ležišč, luči in druge urbane opreme, ureditev oziroma izboljšanje dostopov do vode, namestitev informativnih tabel (na primer za školjčno sipino na Sv. Katarini) in ureditev prostorov za dodatne dejavnosti (na primer ribja tržnica v mandraču v Izoli).

Tretji skupini, za katero so predvidene spremembe v večjem prostorskem obsegu, je poleg otočka ob marini Portorož in valobrana ob marini v Izoli priključen še predlog ureditve novega valobrana v Kopru (med Smedelo in Žusterno). Te lokacije so bile izbrane za prenovo na podlagi rezultatov analiz. Objekti na navedenih lokacijah zaradi večjih dimenzij in primernejših dostopov poleg svoje primarne vloge omogočajo

Slika 11: Valobran marine v Izoli, tloris predloga nove ureditve (ilustracija: Mateja Filipič)

Slika 12: Predlog ureditve valobrana marine v Izoli, levo – pogled z juga na vhod na plažo, desno – pogled s severa (ilustracija: Mateja Filipič)

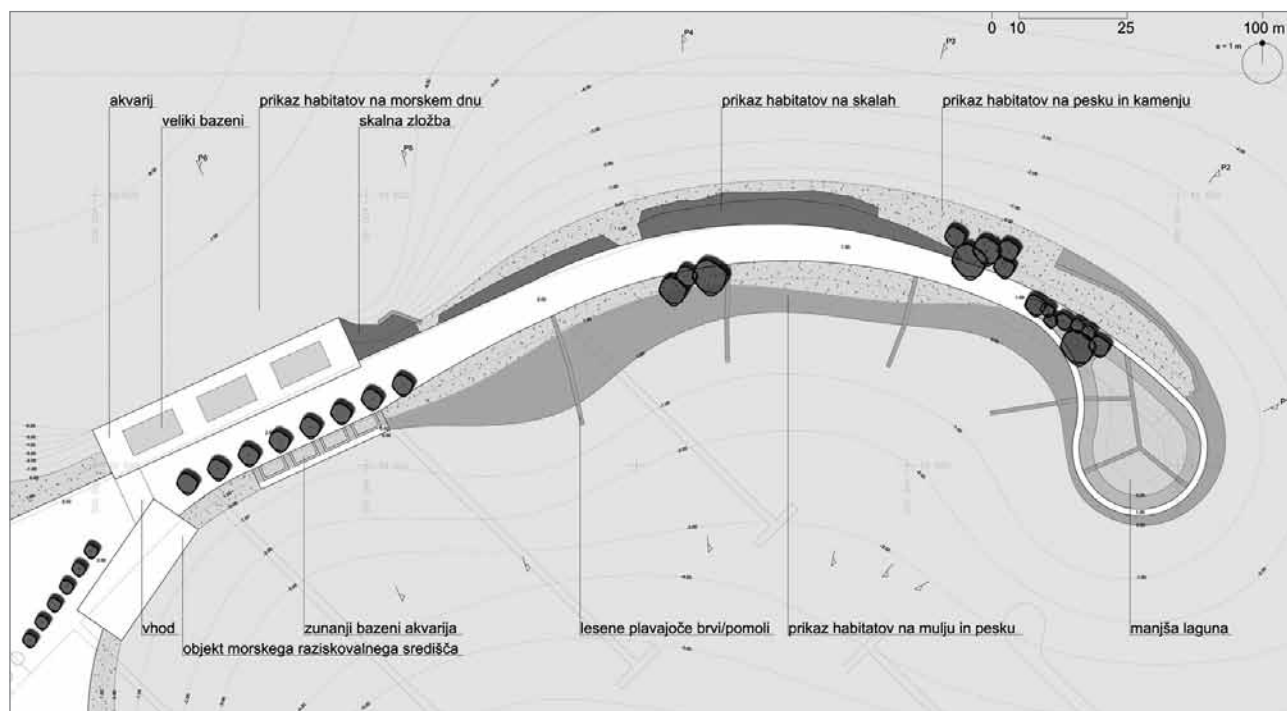
razvoj večnamenskih površin. Tu predstavljeni predlogi novih ureditev niso preverjeni z vidika lastništva, občinskih in drugih investicij ter tehničnih vidikov, pomenijo samo možnosti za boljšo izkoriščenost potencialov tovrstnih obmorskih površin za potrebe oblikovanja javnih odprtih prostorov. Predlagani posegi poskušajo upoštevati tudi kakovosti širšega obalnega prostora in posameznih mikrolokacij.

Južni valobran marine v Portorožu in valobran marine v Izoli imata glede na sedanjo izkoriščenost dodatne potenciale (ugodna lokacija, večja neizkoriščena površina, bližina ostale rekreacijske infrastrukture in podobno). Zaradi tega so na teh dveh lokacijah predvideni novi programi in tudi obsežnejši posegi oziroma celostne preureditve objektov.

4.1 Južni valobran marine v Portorožu

Oba valobrana marine v Portorožu sta v zelo slabem stanju in se ne uporabljata. Čeprav je celotna marina načeloma odprta za javnost, je predvsem južni valobran izrazito nepovezan z obalnimi dejavnostmi. Dostop do njega je slabo označen. Valobran (razen na stranici, ki gleda proti marini in se uporablja za priveze) ni redno vzdrževan, dostopi do vode so dotrajani, poti niso primerne, grmovnice niso vzdrževane, travna površina ni urejena. Manjši gostinski objekt s teraso ni dovolj zanimiv, da bi pritegnil več obiskovalcev. Vendar valobran zaradi svoje nelinearne oblike (ki je tipična za tovrstne objekte) ponuja več možnosti za različne rabe, kot jih je tam danes.

Otoček, ki ščiti marino Portorož, se fizično in programsko preoblikuje v večnamenski prireditveni prostor z manjšim go-

Slika 13: Tloris predloga novega valobrana v Kopru (ilustracija: Mateja Filipič)

stinskim lokalom in razgibano obalo. Notranja stran valobrana je še vedno namenjena privezom. Od preostalega dela otočka je delno ločena z obstoječim pinijevim drevoredom in s široko, odprto travno površino (ponekod dvignjena – zapiranje pogledov). Morska stran valobrana je funkcijsko razdeljena na manjše podprostore. Plaža in ležalne površine v mehkih linijah preidejo v večnamensko ploščad – osrednji prireditveni prostor z različnimi oblikami sedišč (kamnite stopnice ob morju, sedišča v travi). V bližini centralne ploščadi in pritličnega objekta so tudi privezi za manjša plovila obiskovalcev.

4.2 Valobran marine v Izoli

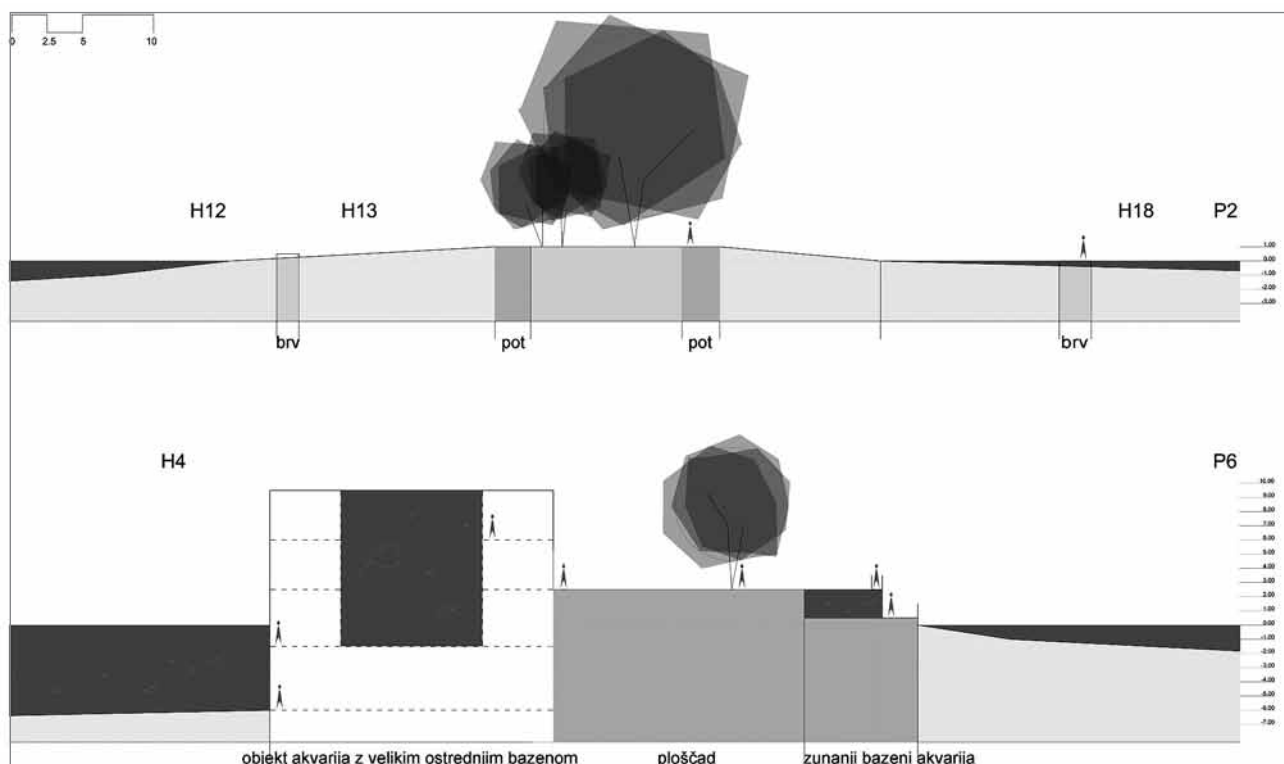
Kopne površine marine v Izoli, vključno z valobranom, so redno vzdrževane, grmovni rob med pohodnimi površinami valobrana in zdajšnjim skalometom je primerno negovan. Širitev površine objekta na zahodno stran je predvidena v občinskih prostorskih načrtih – tu naj bi se umestile nove kopalne površine. Umestitev na to lokacijo je smiselna predvsem z vidika bližine že obstoječega kopaljšča in sprehajalne poti, ki ju uporablja veliko lokalnih prebivalcev in drugih obiskovalcev.

Predlog preureditve valobrana izolske marine v glavnem obsega ureditev nove plaže. Dostopi do vode so tu raznoliki (prodnati, betonski, položni, višji, namenjeni skokom v vodo ...), prav tako so obiskovalcem na voljo različne ležalne površine (travnate, prodnate, betonske, v senci ali na soncu). Razporeditev

dejavnosti in uporabnih površin poskuša slediti potrebam čim širšega kroga obiskovalcev (starejši – senca, položni dostopi v vodo, otroci in družine – igrišče, peskovnik, lahek dostop do vode, najstniki in mladina – sonce, betonske površine in globine morja, primerne za skoke v vodo). Višinska razlika, ki z gostim grmovnim robom pomeni ločnico med kopaljščem in marino, je izkoriščena za umestitev manjšega vkopanega objekta.

4.3 Novi valobran v Kopru

V sklopu tretje skupine je podan tudi predlog rešitve za ureditev novega valobrana v Kopru (med Smedelo in Žusteru – umestitev valobrana na to območje ureja lokacijski načrt za ureditev nove marine in komunalnih privezov v Kopru). Rešitve iz dostopne prostorske dokumentacije so v tem predlogu nadgrajene s popolnoma novo rabo. Novi valobran bi bil namreč lahko v celoti namenjen morskemu parku. Dejavnosti raziskovanja in predstavitve morja ter posameznih vrst in habitatov bi potekale v objektih (raziskovalno središče, akvarij) in na zunanjih površinah. Ves morski park je oblikovan v smislu uporabe vseh čutov – obiskovalec ne samo opazuje, ampak se lahko skozi »razstavne prostore« premika, jih posluša, tipa. Zunanje površine (zaprti bazeni, predvsem pa obala in morsko dno) so namenjene habitatom, ki so značilni za slovensko obalo in morje. Habitatati so razdeljeni glede na obalni tip, kamninsko podlago, globino vode in vplivni pas morja.

Slika 14: Novi valobran v Kopru, izbrana prereza (ilustracija: Mateja Filipič)

5 Sklep

Prek inventarizacije in analize valobranov ob slovenski obali so bile opredeljene in ovrednotene njihove značilnosti, poudarjene pa so bile tudi prednosti in slabosti omenjenih objektov na posameznih lokacijah. Dvanajst valobranov vzdolž slovenske obale se med seboj razlikuje, vendar je kljub temu pri vseh mogoče prepoznati nekatere skupne lastnosti. So sorazmerno majhni, saj so majhna tudi območja dejavnosti, ki jih valobrani ščitijo. Objekti, ki so v bližini starih mestnih jeder, so izdelani iz kamna, novejši pa so skoraj izključno betonski. Pogosto so vertikalni valobrani na zunanji strani obdani s skalometom, na nekaterih lokacijah pa že samo skalno nasutje pomeni zaščito obale pred vplivi morja.

Stanje valobranov je zelo različno, vsi opravljajo svojo osnovno funkcijo, samo na nekaterih pa potekajo tudi druge dejavnosti. Največkrat je to posledica slabo zasnovanega prostora brez ustreznih programskih sklopov in tudi brez osnovnih prostorskih rešitev: ni urejenih dostopov, vegetacije je malo ali ni primerna, enako velja za urbano in parkovno opremo. Zato novi predlogi v osnovi vključujejo krajinske ureditve tistih izbranih valobranov, pri katerih je še mogoče pridobiti kakovostnejši prostor, namenjen različni rabi. V prispevku predstavljene preureditve portoroškega in izolskega valobrana vsebujeta manjše posege, preoblikovanje stika valobrana z vodo in dodajanje predvsem parkovnih prvin v prostor. Koprski primer je smeješi, nazadnje tudi zato, ker gre za projekt, ki še ni bil realiziran. Predlog prihodnjega valobrana vsebuje umestitev posebnega raziskovalnega programa, ki pa je prav zaradi tega gotovo zanimiv za obravnavo v prihodnosti. S predvidenimi ureditvami različnih morskih in obalnih habitatov, z izgradnjo raziskovalnega središča, akvarijev, opazovalnic in druge infrastrukture ostaja predlog predvsem krajinskoureditveni načrt. Za realnejšo preveritev možnosti izgradnje takega središča bi bilo treba podrobno preveriti hidrotehnične pogoje za tovrstne objekte. Gotovo pa prispevek odpira razpravo o tem, v kolikšni meri lahko v prihodnosti uporabimo bolj interdisciplinaren pristop pri načrtovanju valobranov ter za nove in tudi že obstoječe valobrane poiščemo ustrezne multifunkcionalne prostorske ureditve.

Mateja Filipič, univ. dipl. inž. kraj. arh.
E-pošta: mateja.filipic@gmail.com

Dr. Davorin Gazvoda, univ. dipl. inž. kraj. arh., redni profesor
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Ljubljana
E-pošta: davorin.gazvoda@bf.uni-lj.si

Opombe

[1] Pregled stanja in analiza valobranov na slovenski obali sta bila izvedena v okviru diplomske naloge *Potenciali za krajinsko oblikovanje valobranov ob slovenski obali* (M. Filipič, mentor: D. Gazvoda) na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani (2010). V diplomski nalogi so podrobno predstavljeni tudi rezultati inventarizacije in analiz po posameznih lokacijah ter predlogi posegov. Za podrobnosti glej digitalno knjižnico BF: http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dn_filipic_mateja.pdf

[2] Beseda *mandrač* izhaja iz italijanskega izraza *mandracchio*, ki označuje pristanišče lokalnega značaja, namenjeno manjšim plovilom. Izraz je v Slovenskem primorju splošno uveljavljen in se zato uporablja tudi v tem besedilu, čeprav ni knjižni.

Viri in literatura

Mezek, S. (1998): Koncept integralnega upravljanja z obalnim območjem. V: Mlakar, A., Simoneti, M., in Matjašec, D. (ur.): *Voda – raba, varovanje, oblikovanje*, str. 86–88. Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije.

Ministrstvo za okolje in prostor (2007): *Integralno prostorsko načrtovanje za usklajen prostorski razvoj obalnega območja Slovenije*. Ljubljana.

Ministrstvo za okolje in prostor (2007): *Program upravljanja z obalnim območjem CAMP Slovenija*. Ljubljana.

Planko, D. (1998): Konfliktne situacije na slovenski obali kot posledica razvoja masovnega turizma. V: Mlakar, A., Simoneti, M., in Matjašec, D. (ur.): *Voda – raba, varovanje, oblikovanje*, str. 95–97. Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije.

Regionalni razvojni center Koper (2008): *Prostorsko načrtovanje morja v Sloveniji – stanje in perspektive*. Koper.

Turk, R. (1998): Vprašanja varovanja obalnega (obrežnega) pasu. V: Mlakar, A., Simoneti, M., in Matjašec, D. (ur.): *Voda – raba, varovanje, oblikovanje*, str. 89–94. Ljubljana, Društvo krajinskih arhitektov Slovenije.